

Sygn. akt IV CSK 210/12

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa P. P. i Z. P.

przeciwko K. P. – S.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 grudnia 2012 r.,

skargi kasacyjnej powodów

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 29 lipca 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu
Rejonowego z dnia 30 czerwca 2011 r.**

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji odrzucił pozew P. P. i Z. P. przeciwko K. P. – S. o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, wobec uznania, że wystąpiła przesłanka powagi rzeczy osądzonej. Uznał, że wyrok wydany uprzednio w sprawie I C 96/10, wszczętej pozwem jedynie P. P., ma powagę rzeczy osądzonej także w stosunku do drugiego współwłaściciela Z. P., który nie wstąpił do pierwszej sprawy, pomimo prawidłowego zawiadomienia przez Sąd, co skutkowało oddaleniem powództwa wskutek braku pełnej legitymacji procesowej łącznej.

Na powyższe postanowienie odrzucające pozew powodowie wnieśli zażalenie, które oddalił Sąd drugiej instancji postanowieniem z dnia 29 lipca 2011 r.

W ocenie Sądu odwoławczego, okoliczność, że Z. P. nie występował w sprawie I C 96/10 jako strona w znaczeniu procesowym nie sprzeciwia się uznaniu, że przedmiot rozstrzygnięcia dotyczył także jego osoby jako współwłaściciela nieruchomości, której dotyczyło oddalone powództwo. Sam fakt jego niewstąpienia do sprawy nie pozbawiał Z. P. statusu strony stosunku materialnoprawnego, którego dotyczyło żądanie pozwu. Sąd drugiej instancji stwierdził nadto, że wyrok oddalający powództwo wskutek braku pełnej legitymacji czynnej skutkuje powagą rzeczy osądzonej w stosunku do wszystkich osób, których udział w sprawie był konieczny. Wyrok ten zapadł w stosunku do przedmiotu ich wspólnego prawa i wywołał skutek również wobec osób nieudziałających, stwierdził Sąd Okręgowy, wskazując zarazem, że art. 195 § 2 k.p.c. ma charakter fakultatywny, a wyrok wiąże również osoby nieudziałające w sprawie pomimo wezwania Sądu.

Powodowie oparli skargę kasacyjną na drugiej podstawie kasacyjnej, zarzucając naruszenie przez błędną interpretację przepisów art. 72 § 1, 2 i 3 k.p.c., art. 73 § 1 i 2 k.p.c., art. 195 § 2 k.p.c. i art. 366 k.p.c., które miało wpływ na wynik sprawy. Zakwestionowali dokonaną przez Sąd wykładnię, że oddalenie powództwa jednego ze współwłaścicieli nieruchomości z powodu braku pełnej legitymacji procesowej skutkuje powagą rzeczy osądzonej w odniesieniu do wszystkich współwłaścicieli tej nieruchomości mających już wspólnie pełną legitymację procesową.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powodowie wywodzą, przytaczając poglądy piśmiennictwa i judykatury, że rozstrzygnięcie sprawy w stosunku do jednego ze współwłaścicieli nie stanowi przeszkody w stosunku do pozostałych w postaci powagi rzeczy osądzonej, a oddalenie powództwa spowodowane brakiem pełnej legitymacji procesowej nie sprzeciwia się ponownemu jego wytoczeniu przez strony mające już pełną legitymację procesową.

Pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o oddalenie w całości skargi kasacyjnej powodów, zarzucając, że skutki zaniechania wstąpienia do sprawy nie być zniwelowane przez instytucję nowych okoliczności przewidzianych na potrzeby wykładni art. 366 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie.

W najnowszym orzecznictwie istnieje już zgodność co do tego, że o wystąpieniu powagi rzeczy osądzonej rozstrzyga nie tylko tożsamość podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia, ale równocześnie tożsamość stron występujących w obu procesach. Innymi słowy, do przyjęcia stanu powagi rzeczy osądzonej w następstwie wydania wyroku niezbędne jest łączne wystąpienie tożsamości stron i zarazem tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia oraz tożsamości podstawy sporu (por. postanowienie SN z dnia 14 marca 2012 r., II CSK 304/11, niepubl.; wyrok SN z dnia 8 lutego 2012 r., V CSK 72/11, niepubl.; postanowienie SN z dnia 9 października 2009 r., IV CSK 196/09, niepubl.).

Jednoznacznie podkreślono także w judykaturze, że z art. 366 k.p.c. wynika, iż granice powagi rzeczy osądzonej, przynależnej prawomocnemu wyrokowi, muszą być wyznaczone zarówno w relacjach między stronami procesu, jak i na podstawie tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia (wyrok SN z dnia 6 lipca 2012 r., V CSK 368/11, niepubl.).

W sprawie niniejszej kwestią sporną jest ocena występowania bądź braku tożsamości stron występujących w obu procesach, przy niekwestionowanej tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia oraz podstawy sporu.

W piśmiennictwie uznano za kontrowersyjne zagadnienie podmiotowych granic prawomocności wyroku wydanego w sprawie z powództwa współwłaściciela wytoczonego w ramach czynności zachowawczych (art. 209 k.c.). Jednakże w judykaturze dominuje stanowisko, że wyrok ten nie stoi na przeszkodzie samodzielnemu dochodzeniu roszczeń przez pozostałych współwłaścicieli (wyrok SN z dnia 8 lipca 2005 r., II CK 678/04, niepubl.; uchwała SN z dnia 5 czerwca 1985 r., III CZP 35/85, OSNC 1986 r., nr 4, poz. 47; orzeczenie SN z dnia 30 marca 1962 r., 3 CR 237/62, OSNCP 1963 r., nr 2, poz. 48).

W tej kwestii odmienne choć jednostkowe stanowisko wyrażono w piśmiennictwie, a mianowicie, że prawomocny wyrok wydany w sprawie z powództwa wytoczonego przez współwłaściciela w celu zachowania wspólnego prawa ma powagę rzeczy osądzonej także wobec pozostałych współwłaścicieli. Podkreślono, że wyrok taki zapada także na ich rzecz, pomimo, że nie brali oni udziału w postępowaniu, ale należy im przypisać status stron procesu w znaczeniu materialnym.

Pogląd ten związano jednak ściśle jedynie z powództwem współwłaściciela wytoczonym w ramach czynności zachowawczych, a więc zmierzających do zachowania wspólnego prawa, przyjmując, że nie ma współuczestnictwa koniecznego po stronie powoda i innych współwłaścicieli, na rzecz których działa powód. Z samej istoty sprawy wszczętej powództwem na podstawie art. 10 u.k.w.h. wynika, że wydany w takiej sprawie wyrok korzysta z prawomocności rozszerzonej, obejmującej wszystkich współwłaścicieli występujących i niewystępujących w procesie.

Inaczej jednak przedstawia się sprawa w sytuacji, w której żądanie powoda – jednego ze współwłaścicieli – usunięcia niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym zmierzało do ujawnienia udziałów w częściach ułamkowych dwóch współwłaścicieli nieruchomości, w miejsce wpisanego właściciela, a taki żądanie było przedmiotem rozstrzygnięcia w wyroku z dnia 15 marca 2011 r. wydanym w sprawie I C 96/10. Roszczenie powoda w takim kształcie nie zmierzało do zachowania wspólnego prawa, a więc nie miało charakteru czynności zachowawczej w rozumieniu art. 209

k.c., ponieważ określony ułamkiem udział innego współwłaściciela we własności nieruchomości nie jest „wspólnym prawem” dla powoda, którego prawo nie sięga dalej niż przysługujący mu udział we własności nieruchomości. Fakt niewpisania w księdze wieczystej udziału innego współwłaściciela nie narusza więc prawa powoda. Powództwo w tej części nie „zmierza do zachowania wspólnego prawa”, nie jest zatem czynnością zachowawczą podjętą w interesie każdego współwłaściciela. W takiej sytuacji powodowi nie przysługuje legitymacja wynikająca z art. 209 k.c. w zakresie udziału nieujawnionego współwłaściciela, a zatem po stronie powoda i drugiego ze współwłaścicieli zachodziło współuczestnictwo konieczne. W tej sytuacji braku udziału w procesie drugiego współwłaściciela – Z. P. w sprawie I C 96/10 przesądził o braku czynnej łącznej legitymacji procesowej skutkującym oddaleniem powództwa, co trafnie wyartykułował Sąd Rejonowy w uzasadnieniu *in fine* wyroku z dnia 15 marca 2011 r. (I C 96/10).

Jednakże oddalenie powództwa z powodu braku pełnej legitymacji procesowej po stronie powodowej nie stanowi przeszkody do ponownego jego wytoczenia między stronami właściwie już ukształtowanymi (mającymi pełną legitymację procesową), ponieważ brak tożsamości podmiotowej stron w każdym z obu procesów sprzeciwia się przyjęciu wystąpienia stanu powagi rzeczy osądzonej w następstwie wydania wyroku w pierwszej ze spraw.

Oceny tej nie zmienia okoliczność, że Sąd w sprawie I C 96/10 zawiadomił Z. P. o toczącym się procesie, który jednak nie wstąpił do sprawy. Zważyć bowiem należy, że osoby, których udział w sprawie w charakterze powodów jest konieczny i które zostały przez Sąd zawiadomione na podstawie art. 195 § 2 k.p.c. o toczącym się procesie, nie stają się przez sam fakt takiego zawiadomienia współuczestnikami koniecznymi po stronie powodowej, Zawiadomienie to daje im jedynie możliwość przystąpienia do sprawy, którego to uprawnienia nie można automatycznie utożsamiać z uzyskaniem statusu strony powodowej, rozstrzygającym o tożsamości stron, będącej niezbędną przesłanką stanu powagi rzeczy osądzonej.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.

